

**GLOBALLASHUV VA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR SHAROITIDA
TA'LIM-TARBIYANING PSIXOLOGIK JIHLTLARI**

*ADPI Filologiya fakulteti O'zbek tili va
adabiyoti yo'nalishi 1-bosqich talabasi
Qodirjonova Surayyo*

Annotatsiya: Mazkur maqolada globallashuv va raqamli texnologiyalar sharoitida ta'lim-tarbiya jarayonining psixologik jihatlari tahlil qilinadi. Zamonaviy axborot muhitining shaxs rivojiga ta'siri, o'quvchilarning fikrlash, motivatsiya va ijtimoiylashuv jarayonlari o'rganiladi. Shuningdek, raqamli ta'lim vositalaridan samarali foydalanishning psixologik omillari yoritiladi.

Kalit so'zlar: globallashuv, raqamli texnologiyalar, ta'lim-tarbiya, psixologik jihatlar, motivatsiya, shaxs rivoji, axborot muhiti

Аннотация: В данной статье рассматриваются психологические аспекты образовательного и воспитательного процесса в условиях глобализации и цифровых технологий. Анализируется влияние современной информационной среды на развитие личности, мышление, мотивацию и социализацию учащихся. Также освещаются психологические факторы эффективного использования цифровых образовательных ресурсов.

Ключевые слова: глобализация, цифровые технологии, образование и воспитание, психологические аспекты, мотивация, развитие личности, информационная среда

Annotation: This article examines the psychological aspects of education and upbringing in the context of globalization and digital technologies. It analyzes the impact of the modern information environment on personal development, thinking, motivation, and socialization of learners. The psychological factors of effective use of digital educational tools are also highlighted.

Keywords: globalization, digital technologies, education, psychological aspects, motivation, personal development, information environment

Bugungi kunda globallashuv jarayoni va raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi jamiyat hayotining barcha sohalariga, xususan, ta'lim va tarbiya tizimiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Axborot oqimining keskin ortishi, internet va zamonaviy kommunikatsiya vositalarining keng tarqalishi natijasida insonning fikrlash tarzi, dunyoqarashi hamda ijtimoiy munosabatlari tubdan o'zgarib bormoqda. Bu esa o'z navbatida ta'lim-tarbiya jarayonini yangi yondashuvlar asosida tashkil etishni taqozo etadi. Zamonaviy ta'lim tizimi nafaqat bilim berishga, balki shaxsning har tomonlama rivojlanishiga, uning mustaqil fikrlash qobiliyati, ijodkorligi va ijtimoiy faolligini

shakllantirishga yo'naltirilgan. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar vositasida olib borilayotgan ta'lim jarayonida o'quvchilarning psixologik xususiyatlarini inobatga olish muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki virtual muhitda bilim olish jarayoni an'anaviy ta'limdan farqli ravishda o'ziga xos psixologik omillarni yuzaga keltiradi. Shu nuqtai nazardan, globallashuv va raqamli texnologiyalar sharoitida ta'lim-tarbiya jarayonining psixologik jihatlarini o'rganish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Mazkur maqolaning maqsadi — zamonaviy axborotlashgan jamiyatda ta'lim va tarbiya jarayoniga ta'sir etuvchi psixologik omillarni tahlil qilish hamda ularning samaradorligini oshirish yo'llarini yoritishdan iborat.

Globallashuv jarayoni insoniyat hayotining barcha jabhalariga chuqur kirib kelgan murakkab ijtimoiy hodisa bo'lib, u ta'lim va tarbiya tizimida ham tub o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Ayniqsa, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi natijasida bilim olish jarayoni an'anaviy shakldan zamonaviy, interaktiv va moslashuvchan ko'rinishga ega bo'ldi. Bu esa o'z navbatida ta'lim jarayonining psixologik asoslarini qayta ko'rib chiqishni talab etmoqda. Zamonaviy axborot muhitida o'quvchilarning psixologik holati va xatti-harakatlariga ta'sir qiluvchi omillar sezilarli darajada ortib bormoqda. Avvalo, internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali kelayotgan turli xil axborotlar oqimi inson ongiga kuchli ta'sir ko'rsatadi. Bu jarayonda o'quvchilarning diqqatini jamlash, mustaqil fikrlash va tanqidiy tahlil qilish qobiliyatlari muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois, ta'lim jarayonida nafaqat bilim berish, balki o'quvchilarda axborotni saralash va undan to'g'ri foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish zarur. Raqamli texnologiyalar asosida tashkil etilgan ta'lim tizimi o'ziga xos psixologik xususiyatlarga ega. Masalan, masofaviy ta'lim shaklida o'quvchi ko'proq mustaqil ishlashga majbur bo'ladi, bu esa uning o'zini boshqarish, vaqtni to'g'ri taqsimlash va ichki motivatsiyasini oshirishni talab etadi. Shu bilan birga, virtual muhitda o'qish jarayonida ijtimoiy aloqalarning cheklanishi ba'zi o'quvchilarda yolg'izlik hissi yoki motivatsiyaning pasayishiga olib kelishi mumkin. Bu holatlarni bartaraf etish uchun pedagoglar o'quvchilarning psixologik ehtiyojlarini hisobga olgan holda interaktiv usullarni qo'llashlari lozim. Motivatsiya masalasi zamonaviy ta'lim tizimining eng muhim psixologik omillaridan biri hisoblanadi. Raqamli muhitda o'quvchilarni bilim olishga qiziqtirish uchun innovatsion metodlardan foydalanish muhimdir. Masalan, gamifikatsiya, ya'ni o'yin elementlarini ta'lim jarayoniga joriy etish o'quvchilarning faolligini oshirishga xizmat qiladi. Shuningdek, multimedia vositalaridan foydalanish orqali darslarni qiziqarli va tushunarli qilish mumkin. Bu esa o'quvchilarning o'rganishga bo'lgan ichki ehtiyojini kuchaytiradi. Globallashuv sharoitida shaxsning ijtimoiylashuv jarayoni ham o'ziga xos xususiyat kasb etmoqda. Avvallari ijtimoiylashuv asosan oila, maktab va mahalla orqali amalga oshirilgan bo'lsa, bugungi kunda internet va ijtimoiy tarmoqlar ham bu jarayonning muhim subyektiga aylangan. Bu esa o'quvchilarning qadriyatlarini,

qarashlari va xulq-atvoriga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, ta'lim-tarbiya jarayonida milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirish, yoshlarni ma'naviy jihatdan barkamol etib tarbiyalash muhim vazifa hisoblanadi. Raqamli texnologiyalar sharoitida o'qituvchi roli ham tubdan o'zgarib bormoqda. Endilikda o'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki yo'naltiruvchi, maslahatchi va motivator vazifasini ham bajaradi. U o'quvchilarga axborot manbalaridan to'g'ri foydalanish, mustaqil izlanish olib borish va o'z fikrini asoslashni o'rgatishi lozim. Bu esa pedagogdan yuqori darajadagi kasbiy mahorat bilan birga, psixologik bilimlarni ham talab etadi.

Globallashuv va raqamli texnologiyalar rivoji ta'lim-tarbiya tizimiga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatib, uning mazmuni va shaklini yangilashga xizmat qilmoqda. Zamonaviy axborot muhitida ta'lim jarayonini samarali tashkil etish uchun o'quvchilarning psixologik xususiyatlarini chuqur o'rganish va hisobga olish muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki raqamli muhit shaxsning fikrlash tarzi, motivatsiyasi va ijtimoiylashuv jarayoniga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalar ta'lim jarayonida katta imkoniyatlar yaratishi bilan birga, ayrim psixologik muammolarni ham keltirib chiqaradi. Jumladan, diqqatning pasayishi, ijtimoiy aloqalarning cheklanishi va internetga qaramlik kabi holatlar o'quvchilarning rivojiga salbiy ta'sir etishi mumkin. Shu sababli, ta'lim jarayonida texnologiyalardan oqilona va me'yorida foydalanish, o'quvchilarda axborot madaniyatini shakllantirish dolzarb vazifa hisoblanadi. Shuningdek, zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchining roli ham o'zgarib, u bilim beruvchi bilan bir qatorda yo'naltiruvchi va motivator sifatida faoliyat yuritishi zarur. O'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish, ularni faol va ongli ishtirok etishga undash ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Umuman olganda, globallashuv va raqamli texnologiyalar sharoitida ta'lim-tarbiya jarayonining psixologik asoslarini chuqur o'rganish va amaliyotga tatbiq etish orqali barkamol, raqobatbardosh va zamonaviy fikrlaydigan shaxsni tarbiyalash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abduqodirov, A. A. (2020). Ta'limda axborot texnologiyalaridan foydalanish metodikasi. Toshkent: Fan.
2. Karimov, I. A. (2018). Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. Toshkent: Ma'naviyat.
3. Nazarov, Q. N. (2021). Pedagogika va psixologiya asoslari. Toshkent: O'qituvchi.
4. O'Gilxontolibjonovna, V. (2023). Axborot muhiti yoshlar ijtimoiy normalari shakllanishiga ta'sirini tadqiq etishning metodik jihatlari. Современное образование (Узбекистан), (11 (132)), 15–22.
5. To'xtayev, B. X. (2019). Shaxs psixologiyasi va rivojlanish omillari. Toshkent: Universitet.

6. Vaxabova, O'. T. (2024). Globallashuv sharoitida axborot muhitining yoshlar ijtimoiy normalari shakllanishiga ta'sirining psixologik jihatlari. Современное образование (Узбекистан), (12 (145)), 46–51.
7. Xolmatov, D. R. (2022). Raqamli pedagogika va zamonaviy ta'lim texnologiyalari. Toshkent: Innovatsiya.
8. Yusupov, S. M. (2021). Ta'lim jarayonida motivatsiya va psixologik yondashuvlar. Toshkent: Akademnashr.

